

Examen HAVO 2013

tijdvak 1
woensdag 22 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen (pilot)

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 27 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 72 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Kansen op school en op de arbeidsmarkt

Bij deze opgave hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2011 verscheen het boek 'Tussen afkomst en toekomst'. In het boek worden de resultaten beschreven van een onderzoek naar de schoolloopbanen van jongeren tussen hun tiende en eenentwintigste jaar. In tekst 1 bespreekt een van de onderzoekers, Jan Terwel, een aantal resultaten van het onderzoek.

Lees tekst 1.

Samenlevingen zijn als meer open of gesloten te typeren. Nederland wordt in het algemeen als een open samenleving beschouwd.

- 2p **1** Leg uit dat op grond van tekst 1 de Nederlandse samenleving op het gebied van onderwijskansen minder open lijkt dan vaak wordt verondersteld. Gebruik in je uitleg een verschil tussen meer gesloten en meer open samenlevingen.

- 2p **2** Leg met behulp van tekst 1 uit dat zowel nature-factoren als nurture-factoren een rol spelen in de kansen op schoolsucces.

Er zijn verschillende factoren die de kans op schoolsucces beïnvloeden. Positietoewijzing en positieverwerving spelen hierbij een rol. Hieronder staan twee voorbeelden.

- a voorschoolse opvang verplicht stellen voor kinderen met een taalachterstand
- b kennis en vaardigheden van ouders om kinderen op een hoog niveau van onderwijs geplaatst te krijgen

- 2p **3** Leg voor ieder voorbeeld (a en b) uit of er sprake is van positietoewijzing of positieverwerving.

Niet alleen tijdens de schoolloopbaan, maar ook op de arbeidsmarkt kunnen sociale verschillen een rol spelen bij het in stand houden van sociale ongelijkheid.

- 2p **4** Leg uit hoe sociaal kapitaal kan bijdragen aan het in stand houden van sociale ongelijkheid op de arbeidsmarkt.

Opgave 2 De invoering van minimumstraffen

Inleiding

Het kabinet Rutte-Verhagen kwam in 2011 met een wetsvoorstel voor het invoeren van minimumstraffen bij recidive. Het betreft bepaalde zware misdrijven waarbij sprake is van een ernstige inbreuk op de lichamelijke integriteit van het slachtoffer, zoals zware mishandeling en verkrachting. Iedereen die eerder voor een bepaald zwaar misdrijf veroordeeld is en binnen tien jaar nadat de straf is uitgezeten opnieuw een bepaald zwaar misdrijf begaat, krijgt dan minimaal de helft van de maximumstraf opgelegd. Alleen bij zeer bijzondere gevallen kan de rechter hiervan afwijken. Het kabinet Rutte-Asscher heeft op 27 november 2012 de Tweede Kamer geïnformeerd over intrekking van het wetsvoorstel.

2p **5** Leg uit dat minimumstraffen een preventieve functie kunnen hebben.

2p **6** Leg uit dat aan de roep om invoering van minimumstraffen te zien is dat criminaliteit een relatief begrip is.

In het strafrecht zijn twee scholen te herkennen die ieder een andere visie hebben op straffen: de klassieke school en de moderne school. De nadruk op generale preventie als doel van straffen is kenmerkend voor de klassieke school.

4p **7** Geef twee andere opvattingen van de klassieke school die passen bij de invoering van minimumstraffen. Leg bij iedere opvatting uit waarom deze past bij de invoering van minimumstraffen.

Het proces van politieke besluitvorming over de invoering van minimumstraffen kun je analyseren met behulp van het systeemmodel. Een van de onderdelen van het systeemmodel is de omgeving van het politieke systeem.

2p **8** Geef een omgevingsfactor die van invloed kan zijn op de besluitvorming over de invoering van minimumstraffen. Leg uit hoe deze omgevingsfactor de besluitvorming kan beïnvloeden.

De afgelopen decennia is de positie van het slachtoffer in het strafproces versterkt.

2p **9** Geef twee voorbeelden van rechten van slachtoffers die hun positie in het strafproces hebben versterkt.

Opgave 3 The Urban Family

Bij deze opgave hoort tekst 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Spangen is een wijk in Rotterdam waar een groep jongeren voor problemen zorgde. Ze veroorzaakten geluidsoverlast, waren betrokken bij vechtpartijen en gebruikten en dealden drugs. Zij stonden bekend als de Bellamy groep, genoemd naar het plein waar ze rondhingen. Thuis op Straat, een organisatie die zich inspant voor de leefbaarheid in moeilijke wijken, nam het initiatief om samen met de jongeren te zoeken naar een oplossing voor deze problemen. Dit resulteerde in de stichting The Urban Family. De stichting heeft als doel om de jeugd in de wijk te helpen met het ontwikkelen van hun talent. In tekst 2 staat een aantal passages uit een onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut over deze stichting.

Lees tekst 2.

In deze vraag krijg je de opdracht om een advies op te stellen. Het voortbestaan van The Urban Family is mede afhankelijk van voortzetting van subsidie van de gemeente Rotterdam. Jij wordt als ambtenaar gevraagd om een advies aan het college van B en W op te stellen over voortzetting van deze subsidie. In je advies behandel je onderstaande punten:

- 10p **10**
- Welke bijdrage levert de stichting aan de gewenste socialisatie van jongeren? Ondersteun je antwoord met twee voorbeelden uit tekst 2.
 - Welke rol speelt sociale controle in de werkwijze van de stichting? Ondersteun je antwoord met twee voorbeelden uit tekst 2.
 - Welke gevolgen hebben de activiteiten van de stichting voor de sociale cohesie in de wijk? Ondersteun je antwoord met twee voorbeelden uit tekst 2.
 - In hoeverre is er op grond van tekst 2 sinds de oprichting van de stichting sprake van een toename van de objectieve en subjectieve veiligheid?
 - Moet de subsidie wel of niet worden voortgezet? Gebruik in je conclusie de inzichten uit de voorgaande punten.
- 3p **11**
- Leg uit dat de activiteiten van The Urban Family passen bij de socialistische/sociaaldemocratische opvattingen over het ontstaan van criminaliteit en de aanpak van criminaliteit door de overheid. Gebruik in je uitleg een socialistische/sociaaldemocratische opvatting over het ontstaan van criminaliteit en een socialistische/sociaaldemocratische opvatting over de aanpak van criminaliteit door de overheid.

Opgave 4 Hoe betrokken zijn Nederlanders?

Bij deze opgave horen tabel 1 en tekst 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Lid zijn van een sportvereniging, actie voeren via sociale media of je burens helpen: in Nederland is er sprake van een relatief grote maatschappelijke betrokkenheid. Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) heeft de maatschappelijke en politieke betrokkenheid van burgers in kaart gebracht (tabel 1). Daarnaast heeft het SCP ook onderzoek gedaan naar meer informele groepen die maatschappelijk actief zijn (tekst 3).

Tabel 1 laat de verschillen zien in maatschappelijke participatie en betrokkenheid tussen verschillende soorten bevolkingsgroepen. De bovenste rij is het landelijk gemiddelde van maatschappelijke participatie en betrokkenheid: zo biedt 24 procent van de Nederlanders kosteloze hulp aan bijvoorbeeld zieke familieleden (informele hulp). In de rijen daaronder staan voor de verschillende bevolkingsgroepen, zoals man of vrouw, vervolgens de verschillen ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Zo bieden mannen gemiddeld 4 procent minder informele hulp dan het landelijk gemiddelde (-4, dus 20 procent), terwijl vrouwen 4 procent meer dan het landelijk gemiddelde informele hulp bieden (+4, dus 28 procent).

Bekijk tabel 1.

Uit tabel 1 blijkt dat er verschillen zijn in politieke betrokkenheid tussen groepen in de samenleving.

- 3p 12 Leg met behulp van tabel 1 uit dat verschillen in cultureel kapitaal onder de bevolking gevolgen kunnen hebben voor de representativiteit van politieke besluiten.

Over de wenselijkheid van politieke participatie wordt verschillend gedacht.

- 2p 13 Leg het verschil uit tussen de ontwikkelingstheorie en de instrumentele theorie ten aanzien van de wenselijkheid van politieke participatie.

Lees tekst 3.

Tekst 3 geeft voorbeelden van informele groepen. Volgens het SCP passen informele groepen goed in een cultuur van individualisering. Vaak wordt gesteld dat individualisering leidt tot minder sociale cohesie in de samenleving. Het verschijnsel buurttuin groepen maakt echter duidelijk dat individualisering en sociale cohesie ook samen kunnen gaan.

- 2p 14 Leg uit dat bij de buurttuin groepen uit tekst 3 een meer geïndividualiseerde samenleving en sociale cohesie beide te herkennen zijn.

Opgave 5 Schoon genoeg!

Bij deze opgave hoort tekst 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2010 en 2012 vonden er langdurig stakingen plaats in de schoonmaakbranche. De staking in 2012 was volgens FNV Bondgenoten de langste staking sinds 1933. Na 105 dagen werd er uiteindelijk een akkoord over een nieuwe cao bereikt. In tekst 4 wordt de werkwijze van vakbond FNV Bondgenoten besproken en vergeleken met die van vakbond CNV Vakmensen.

- 2p **15** Noem twee verschillende belangentegenstellingen tussen werknemers en werkgevers die bij het conflict in de schoonmaakbranche een rol gespeeld kunnen hebben.

Lees tekst 4.

- 2p **16** Leg uit op welke twee verschillende manieren FNV Bondgenoten op grond van tekst 4 macht heeft uitgeoefend. Gebruik in je uitleg de definitie van het kernconcept macht.

- 2p **17** Leg uit dat in de werkwijze van FNV Bondgenoten het proces van democratisering te herkennen is.
Leg vervolgens uit dat deze democratisering een positief effect **kan** hebben op de sociale cohesie binnen FNV Bondgenoten.

Maak gebruik van regel 1 tot en met 41 van tekst 4.

Volgens de tekst speelden de media een rol bij het conflict in de schoonmaakbranche.

- 2p **18** Leg met behulp van de tekst uit hoe FNV Bondgenoten probeerde het mediaframe te beïnvloeden.

- 2p **19** Beschrijf twee vormen van selectiviteit bij mensen die de invloed van het mediaframe over de stakingen op het publiek kunnen beperken.

Maak gebruik van regel 42 tot en met 52 van tekst 4.

In de verhouding tussen werkgevers en werknemers hanteren FNV Bondgenoten en CNV Vakmensen volgens de tekst een andere benadering, oftewel model.

- 2p **20** Welk model is in regel 42 tot en met 52 te herkennen voor FNV Bondgenoten en welk model voor CNV Vakmensen?

Opgave 6 Sociaal vertrouwen en sociale zekerheid in Europa

Bij deze opgave hoort figuur 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In figuur 1 is voor een aantal Europese landen de mate van sociale uitsluiting, de reikwijdte van de sociale zekerheid en het sociaal vertrouwen in kaart gebracht. Opvallend is de positie van Zweden, Denemarken en Finland.

Bekijk figuur 1.

- 5p 21 – Wat is de samenhang tussen de reikwijdte van de sociale zekerheid en de mate van sociaal vertrouwen in figuur 1?
- Geef een **verklaring** voor de samenhang tussen de reikwijdte van de sociale zekerheid en het sociaal vertrouwen in Zweden, Denemarken en Finland. Leg je verklaring uit en maak daarbij gebruik van de kernconcepten sociale ongelijkheid en sociale cohesie.

Om de mate van sociale uitsluiting te kunnen vaststellen, kan er naar verschillende componenten gekeken worden. Het SCP onderscheidt vier componenten van sociale uitsluiting, zoals beperkte toegang tot sociale grondrechten en onvoldoende sociale participatie.

- 2p 22 Noem de twee andere componenten van sociale uitsluiting.

Opgave 7 Kwajongens

Bij deze opgave hoort tekst 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Jongens maken lawaai, bewegen te veel en zijn brutaal. Dat is volgens onderzoekster Angela Crott hoe opvoeders in Nederland tegenwoordig over jongens en hun gedrag denken. Vroeger werd datzelfde gedrag van jongens minder negatief gewaardeerd. In 2011 verscheen haar proefschrift over de opvoeding van jongens in de twintigste eeuw. Ze heeft daarin de opvoeding van jongens in historisch perspectief bestudeerd aan de hand van opvoedingsboeken voor en over jongens. In diverse media schreef Angela Crott over haar bevindingen en het leidde tot discussie.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Lees tekst 5.

Angela Crott verklaart de verandering in de manier waarop we in Nederland naar jongensgedrag kijken onder andere door de 'feminisering van de samenleving'. Nederland behoort volgens Hofstede tot de meer feminiene culturen. Je kunt op grond van tekst 5 stellen dat deze feminiene cultuur sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw nog sterker is geworden.

3p **23** Leg uit dat jongens en meisjes in Nederland volgens de uitspraken van Crott sinds de jaren tachtig vooral binnen een feminiene samenleving (volgens de dimensie van Hofstede) opgroeien. Gebruik in je uitleg twee voorbeelden uit tekst 5 waaruit dit blijkt.

2p **24** Leg uit van welke functie van socialisatie er op grond van tekst 5 sinds de jaren tachtig bij de opvoeding vooral sprake is.

In het proefschrift wordt een aantal maatschappelijke ontwikkelingen besproken dat volgens Crott van invloed is geweest op de opvoeding van jongens. Twee van deze ontwikkelingen zijn een toename van het aantal echtscheidingen en een toename van het aantal werkende moeders.

3p **25** Welk kenmerk van het moderniseringsproces is te herkennen in deze twee maatschappelijke ontwikkelingen?
Leg voor iedere maatschappelijke ontwikkeling uit waarom deze past bij dit kenmerk van het moderniseringsproces.

Volgens Crott is de aandacht voor jongens in het onderwijs toegenomen. Voor jongens en meisjes in het algemeen kan gesteld worden dat het onderwijs sinds het einde van de negentiende eeuw een steeds belangrijkere socialisatiefunctie heeft gekregen.

2p **26** Geef twee argumenten ter onderbouwing van de stelling dat het onderwijs sinds het einde van de negentiende eeuw een steeds belangrijkere socialisatiefunctie heeft gekregen.

Rolpatronen van mannen en vrouwen hangen samen met de sociale identiteit van deze groepen.

3p **27** Leg met behulp van een voorbeeld uit de afgelopen vijftig jaar uit dat de sociale identiteit van mannen en vrouwen dynamisch van karakter is. Gebruik in je uitleg de begrippen cultuur en rolpatronen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.